

Citation:

M. Schönfeld, Levensbericht C.G.N. de Vooy, in:
Jaarboek, 1955-1956, Amsterdam, pp. 298-309

HERDENKING
VAN
CORNELIS GERRIT NICOLAAS
DE VOOYS

(26 Mei 1873—6 November 1955)

De Vooy's werd geboren in Gouda, waar zijn familie sedert verscheiden generaties een goudsmidszaak dreef; hij was de oudste zoon in een gezin met vier kinderen, en zijn ouders lieten hem vrij in zijn toekomstverlangens. Hij bezocht drie klassen van de HBS, maar in IV en V volgde hij slechts een deel van de cursus, daar hij privaates in de klassieke talen nam om na twee jaar over te gaan naar de vijfde klasse van het gymnasium. Zodoende kwam hij eerst op twintigjarige leeftijd aan als student te Leiden, waar hij de colleges volgde van coryphaeën als Kern sr., Cosijn, Verdam. Laatstgenoemde zou het meeste hebben moeten betekenen voor de jonge neerlandicus, en inderdaad was deze vol bewondering voor diens wetenschappelijke prestaties, maar aan de andere kant bevond hij, dat Verdam zo in zijn levenswerk het Middelnederlands Woordenboek opging, dat hij zich aan zijn colleges weinig gelegen liet liggen. Trouwens, de toenmalige geringe aanraking tussen hoogleraren en studenten; de zuiver passieve houding van deze laatste die dictaten maakten van wat de professoren voorlazen (het enige contact), deden reeds toen bij De Vooy's de wens opkomen, dat hij het eens later anders zou mogen doen. Nog in 1946 getuigt hij na zovele jaren van de teleurstellingen, in Leiden ondervonden. En dat gold in 't bijzonder van de letterkunde, die daar toen werd gedoceerd door de oppervlakkige Ten Brink; hoe ver stond deze af van de jongeren, van wie de sympathie uitging naar „de smaakvolle, gedurfde kritiek van Busken Huet, de stijlvernieuwing van Multatuli, de fijne aanvoeling van Allard Pierson”. En niet anders

CORNELIS GERRIT NICOLAAS DE VOOYS
(26 Mei 1873—6 November 1955)

stond het met de taalbeschouwing; de nieuwere opvattingen, zoals die in deze Akademie ruim honderd jaar geleden door de oriëntalist Roorda al waren verkondigd en waarop toen de domper was gezet door M. de Vries, vonden geen weerklank bij Verdam. Zo werden dan de wære leermeesters van De Vooyo de mannen van het in 1891 opgerichte tijdschrift „Taal en Letteren”, die een andere taalbeschouwing propageerden dan de gangbare Leidse en van wie de artikelen gretig gelezen werden door de vriendenkring van het dispuut Literis Sacrum. Het was vooral de geniale autodidact Van den Bosch, die, in 1894 naar Gouda gekomen, aan het leven van De Vooyo richting gaf; bij hem zou hij ook later gaan hospiteren, vóór hij leraar werd. Wel dacht De Vooyo in 't algemeen met dankbaarheid aan zijn studiejaren terug: „Het was een interessante tijd, die periode omstreeks 1895, een tijd van vernieuwing op letterkundig zowel als op politiek gebied . . . Het baanbrekend socialisme gaf aanleiding tot geanimeerde gedachtenwisseling”. En vriendschappen werden gesloten die het ganse leven zouden duren; zo met zijn vakgenoot Tinbergen, die tegelijk met hem (de een een dag na de ander) zou promoveren.

Voorlopig ging De Vooyo de letterkundige kant uit; hij legde zich bijzonder toe op de studie van het Middelnederlandse proza, waarvan hij als eerste filoloog het cultuurhistorisch belang en de schoonheid zou peilen. Van plan de Marialegenden als onderwerp voor zijn proefschrift te nemen, ging hij de manuscripten hier te lande na, maar het bleek nodig, ook buitenlandse bibliotheken te onderzoeken. Daartoe kreeg hij gelegenheid, dank zij een toelage uit het Fruinfonds; de reis ving aan 23 September 1898 en duurde — met enkele onderbrekingen — tot 16 December 1899. Het eerste doel was Vlaanderen; in Gent en Brussel onderzocht hij bijna 200 handschriften en een uitgebreide literatuur over legenden, Maria-mirakelen, exempelen. Maar hij beperkte zich niet tot zijn onderwerp; hij vond ook vertalingen van Duitse mystici, vooral Suso en Tauler; hij bemerkte de belangrijkheid van Jan van Leeuwen, „die goede coc” van Groendale, de christen-democraat — zoals hij hem later zou dopen — aan wiens werken men tot dus-

ver achteloos was voorbijgegaan; hij ontdekte een anoniem tractaat uit het midden van de 14de eeuw dat voor het kerkelijk leven van het grootste gewicht bleek. Pasen 1899 vertrok hij naar Duitsland en Oostenrijk: o.a. Wenen, waar een vierweeks verblijf rijke oogst bracht, en vooral Berlijn, waar hij lang vertoefde. Behalve door de gedane vondsten was zijn studie ten zeerste gebaat door zijn rechtstreekse aanraking met de Vlaamse schilderkunst van de late middeleeuwen, waarvan hij onverdeeld de bekoring onderging. „De stichtelijke litteratuur”, zo schreef hij in zijn reisverslag, „is een vrucht van dezelfde vroomheid en levensopvatting, die zich hier in kleuren uitsprekt. Men kan de poëzie van de middeleeuwsche Mariavereering niet beter gevoelen dan voor een Madonna van Van Eyck of Memlinc”. Het was ook op deze reis, dat hij betrekkingen aanknoopte met vele bekende geleerden; b.v. in Duitsland Franck, Martin, Jostes, Erich Schmidt, Bolte; maar vooral in Vlaanderen: Fredericq, Vercoullie, De Vreese, Lecoutere, Van Veerdeghe. In een tijd dat Hollandse hoogmoed zich nog al te vaak verheven achtte boven de Vlaamse wetenschap, begreep hij hier voorgoed de betekenis van de Vlaamse Beweging; en hij beseftte, dat de geleerden in het Zuiden kostbare studeerkameruren moesten offeren aan de Vlaamse strijd.

Deze reis die een diepgaande invloed op de jonge geleerde oefende en waarover hij in latere jaren gaarne in intieme kring sprak, liep dus allereerst uit op een — in 1926 herdrukt — proefschrift „Middelnederlands(ch)e legenden en exempelen. Bijdrage tot de kennis van de prozalitteratuur en het volksgeloof der middeleeuwen” (1900), enige jaren later gevolgd door een uitgave van „Middelnederlandse Marialegenden” (1903). Het onderwerp zou hem nooit loslaten; in de loop van de jaren zou hij van of over andere prozateksten die hij voorlopig alleen had overgeschreven, allerlei publiceren, of ook aan anderen ter publicatie overlaten.

In 1902 werd hij, na tijdelijke betrekkingen o.a. in Hoorn, vast benoemd aan het gymnasium te Assen, een kleine school die hem tijd liet voor studie. Weldra kon hij van huiselijk leven genieten door zijn huwelijk met Mej. C. C. M. Kluit, notarisdochter uit Moor-

drecht; drie kinderen werden hun geboren. Een belangrijke gebeurtenis was voor hem, dat Verwey in 1905 de „Beweging” oprichtte, een tijdschrift dat méér wilde zijn dan uitsluitend een letterkundig orgaan; zo werd voor maatschappelijke vraagstukken de veelzijdige jongere broer van De Vooy, Isaac de Vooy, als mederedacteur opgenomen. Gaarne werd hijzelf medewerker aan dit tijdschrift, dat hem in het licht van het opkomende idealistische socialisme zeer na stond. Weldra verdiepten Verwey en hij zich in Potgieter en zijn tijd, en een soortgelijke literatuurbeschouwing als die welke hem bij de studie van de Middelnederlandse Mariaverhalen de cultuurhistorische achtergrond deed zoeken, deed hem thans het bekend gebleven artikel schrijven over Potgieter en het liberalisme. Hij stelt daarin Thorbecke's staatsmanswijsheid en Potgieters idealisme tegen de achtergrond van de liberale denkbeelden, die, aanvankelijk met geestdrift aangehangen, allengs ontaardden in dogmatisch liberalisme; hij gaat na, in hoeverre de liberalen van die tijd geraakt zijn door de steeds meer opkomende sociale problemen, en hij vindt zwakke sporen van een besef bij Potgieter, dat armoede niet iets lastigs, maar iets smadelijks is voor een ontwikkelde maatschappij. Het zijn naast Potgieter vooral de figuren van Busken Huet en Allard Pierson, die hem blijvend boeien; nog in 1941 houdt hij een voordracht, waarin hij beider plaats in het geestelijk leven van hun tijd tracht te bepalen; en in 1949 verschijnt in boekvorm een biografie van Busken Huet.

Het staat buiten twijfel, dat in de eerste tijd van zijn wetenschappelijke werkzaamheid de letterkunde voor hem op de voorgrond stond, maar allengs zou de taalkunde gaan overwegen. Vermoedelijk heeft de crisis van „Taal en Letteren”, eindigend in 1906 met de ondergang van dit tijdschrift, een belangrijke stoot in die richting gegeven. De overdrijving waaraan dit periodiek zich meermalen had schuldig gemaakt, had de bezadigden afgestoten; de voorgangers waren wel eens doordravers geweest; en zo stond op het juiste ogenblik De Vooy klaar om de strijd voort te zetten. Hij die zich op ander gebied reeds een goede wetenschappelijke naam had verworven en die meer bezonnen was dan zijn voor-

gangers, richtte in 1907 de „Nieuwe Taalgids” op, een tijdschrift dat geen concurrent wilde zijn van het Leidse Tijdschrift, daar het in 't algemeen geen wetenschappelijke onderzoekingen opnam, maar een groter publiek bekend maakte met de resultaten van zulk onderzoek. Het werd zijn levenswerk: 48 jaar lang heeft hij het onafgebroken doen verschijnen, alleen met deze uitzondering dat in de tweede wereldoorlog één jaargang eenmaal over twee jaren werd verdeeld. Aanvankelijk was er een kleine kern van medewerkers: de letterkundige Koopmans vormde met De Vooy's de redactie; Van den Bosch (redacteur achter de schermen) en Kollé-wijn werkten mee; ook beproefde geleerden als Hesseling, Salverda de Grave, Kluyver; de dichter Albert Verwey. Tijdgenoten werden aangetrokken: Van Wijk, Tinbergen, Kruisinga e.a.; en, vasthoudend als De Vooy's was, liet hij dezulke niet gemakkelijk weer los. Gaarne ontving hij zijn medewerkers niet alleen op zijn studeerkamer, maar ook in zijn huiskamer, waar Mevrouw De Vooy's te midden van haar bloeiend gezin de belangstellende gastvrouw was. En zo ontstond uit het wetenschappelijk contact zeer vaak persoonlijke vriendschap. De eigen werkkraft van de oprichter was zo groot, dat b.v. de tweede jaargang voor meer dan een kwart door hemzelf werd gevuld, ook met letterkundige, maar vooral met taalkundige bijdragen. Hoog was zijn opvatting van het redacteurschap: men zal geen enkel werk van hem in het tijdschrift beoordeeld vinden; en hij handhaafde het vrije woord voor iedere medewerker, ook wanneer heilige huisjes werden aangetast.

Toen Van Helten te Groningen door ziekte verhinderd werd zijn colleges te geven, nam De Vooy's deze waar; toen na diens dood Kluyver de opvolger werd, werd De Vooy's in 1912 aldaar privaatsdocent in de Nederlandse letterkunde van de 19de eeuw. Drie jaren later werd hij tot hoogleraar in Utrecht benoemd, dit op aanbeveling van zijn voorganger J. W. Muller, die, ondanks zijn veelszins andere taalbeschouwing, toch, ruimdenkend als hij was, de capaciteiten van De Vooy's ten zeerste waardeerde. Op het ogenblik, dat dus in 1915 hij zijn ambt aanvaardde, was — meen ik te mogen zeggen — de strijd tussen oud en nieuw in wetenschappelijke zin

reeds beslist. Maar dat gold niet in de ambtelijke wereld noch ook bij de leken in 't algemeen; nog moest hardnekkig worden gestreden tegen de sleur; nog moest lang worden gevochten om de vereenvoudigde spelling (de toepassing van de nieuwe ideeën in de praktijk) ingevoerd te krijgen. De Vooyo zag de problemen goed: elke spellinghervormer moet, zo zei hij, zoeken naar het juiste evenwicht; wie te angstvallig let op de weerzin van het grote publiek, blijft te behoudend; wie een consequent stelsel verlangt, vervalt tot utopie. In 1891 had Kollewijn zijn bekend stuk „Onze lastige Spelling” geschreven; het zou De Vooyo als redacteur van „Vereenvoudiging” nog vele jaren van nooit aflatende strijd kosten, vóór de overwinning was behaald. Meermalen heeft men gevraagd, of al die energie niet aan belangrijker zaken had kunnen besteed worden dan aan een wetenschappelijk onbelangrijke spellingshervorming. Wie zo denkt, vergeet de sterke sociale aanleg van De Vooyo, wie het volksonderwijs waar zoveel tijd met het aanleren van verouderde voorschriften werd verkwist, na ter harte ging.

In al die jaren had De Vooyo ruimschoots gelegenheid, zijn denkbeelden uiteen te zetten. Basis is een taalbeschouwing die uitgaat van taalwaarneming en -werkelijkheid; van de klank en niet van de letter; die niet logisch is, maar psychologisch, zoals vooral Wundt dat leerde. Dit laatste komt het sterkst uit bij de betekenisleer: de tot dusver gangbare synoniemenbehandeling is volkomen fout; een studie over volksetymologie moet niet zijn een verzameling van taalcuriositeiten, maar een stuk taalpsychologie. Veroordeeld worden de van boven af gegeven regels, zoals wanneer de moedertaal, bij de humanisten aanvankelijk in minachting, eerst in zgn. veredelde vorm, d.w.z. met een gelatiniseerde grammatica, waardig gekeurd werd om met het Latijn te concurreren. De indeling in spreek- en schrijftaal (De Vooyo gebruikte dit woord niet anders dan tussen aanhalingstekens), een erfenis van de 18de eeuwse taalkunde, is al te simplistisch. Immers er wordt velerlei taal gesproken en geschreven; alle gesproken taal kan geschreven worden. De term „schrijftaal” heeft alleen zin in een periode dat de leus is: schrijf zoals *men* schrijft; dus in perioden van uniformi-

teit die in leven en literatuur tijden van stilstand, van nadoen zijn. Eenheid is hier niets anders dan eenvormigheid, kleurloosheid, en dus karakterloosheid. Hoed u, zo waarschuwt hij, voor handleidingen; wie zich bij de hand laat leiden, vervalt licht in nieuwe sleur. Geen taalwetgeving, maar taalwaarneming.

Met deze begrippen hangt ook samen zijn opvatting van het Algemeen Beschaafd, dat ontstaat bij toenemend verkeer; het is niet uniform, maar heeft tal van schakeringen, niet alleen plaatselijk, maar ook meer familjaar of meer vormelijk. Wel, erkent hij later, heeft hij aanvankelijk de invloed van de geschreven taalvorm onderschat, maar hij waarschuwt dan toch tegelijk tegen een te ver gaande reactie. Multatuli was de wegbereider in de strijd voor levend Nederlands; hij was het ook voor de Nieuwe-Gidsers in zijn strijd tegen conventioneel taalgebruik. De Nieuwe-Gidsers bevrijdden de dichter van traditionele banden en ontsloten grote terreinen van levende taal voor de dichtkunst. Het loont de moeite, in elke periode de geschiedenis van de letterkundige taal na te gaan, letterkundige taal die vaak tot de „schrijftaal” wordt gerekend: ten onrechte, want gedichten worden geboren als klank en zijn bestemd om verklankt te worden. Voortdurend ziet men in de letterkundige geschiedenis perioden van vernieuwing en conventie, navolging en nabootsing, wording en verwording van letterkundige taal, dichtertaal die tot „dichterlijke” taal wordt. En toen hem in de laatste jaren bleek dat niet alle vakgenoten zijn opvattingen betreffende de genoemde onderwerpen deelden, gordde hij zich aan om in de laatste jaargang van de Nieuwe Taalgids nog eens daarover het woord te nemen; en in de door hem nog bezorgde, maar na zijn overlijden verschenen December-aflevering polemiseerde hij met zijn vriend Brom over „Boekentaal”.

Deze taalbeschouwing die eerbied heeft voor de feiten, die zich uit in belangstellend waarnemen, maar die zich verzet tegen kunstmatige voorschriften, doordrong ook zijn studiën over de vreemde invloeden op het Nederlands. Als afspiegeling van de culturele betrekkingen is de invloed van de omringende talen op de onze een belangwekkend onderwerp van studie. Maar wees voorzichtig in te

grijpen in de natuurlijke ontwikkeling. Immers wanneer men na-gaat, hoeveel buitenlandse invloeden op onze taal hebben inge-werkt en hoe desondanks deze een eigen karakter heeft behouden, of misschien mee daardoor verworven; wanneer men ziet, hoe onze woordenschat daardoor steeds weer verrijkt is, en hoe uit-wassen en modeïnvloeden telkens snel verdwijnen, dan kan men gerust zijn. Taalzuiverheid is te bereiken zonder opzettelijke taal-zuivering; men kweke zin aan voor ware eenvoud, oorspronkelijkheid en zelfstandigheid; taalpolitie is uit den boze.

Een belangrijk deel van zijn wetenschappelijke werkzaamheid vloeide voort uit zijn universitair onderwijs, alsmede uit zijn redactiewerk voor de Nieuwe Taalgids. Hoewel hier geenszins naar volledigheid gestreefd wordt, mogen nog enkele onderwerpen worden genoemd. Tussen de Middelnederlandse letterkunde en die van de gouden eeuw ligt de rederijkerstijd, die een halve eeuw geleden weinig in aanzien stond om de taalverbastering en gemaniëerdeheid van de meeste dichters. Zonder een „eerherstel” in artistieke zin te beproeven, riep De Vooy de aandacht in voor deze tijd van gisting: niet alleen, zelfs niet in de eerste plaats om de merkwaardige letterkundige taal, maar vooral om de levendige belangstelling van de rederijkers in religieuze vraagstukken, zoals die zich uit in hun zinnespelen en refereinen. In de veelbewogen jaren van het midden van de 16de eeuw zijn verschillende hiervan belangwekkend als afspiegeling van de tijdgeest. Hij stelde een onderzoek in in het Haarlemse archief van „Trou moet Blijcken”, deed nasporingen te Brussel, Gent, Londen, en menige publicatie van hem en zijn leerlingen was de vrucht van deze studie. Het bleek hem, dat ook de taal van de vroege renaissance nader onderzoek verdient, en zo kwam hij tot scherp besef van de leemte in onze lexicografie, tussen het Mnl. W. en het W.N.T. Hij onderzocht de oude woordenboeken; zo werd Kiliaan onderhanden genomen, allereerst om de gewestelijke verbreiding van de woorden na te gaan. De Vooy volgde de ontwikkeling van de moderne dialectgeografie op een afstand, maar voor oudere tijd droeg hij het zijne bij, vooral door woord-geografische onderzoekingen van 't Middelnederlands.

Zijn opstellen over onze oude grammatici (Pontus de Heuiter e.a.) hadden ten doel na te gaan, in hoeverre hun spraakkunsten taalregelend optraden; in hoeverre zij uitgingen van de letter in plaats van de klank. Karakteristiek voor zijn sóort van belangstelling is ook zijn grote „Nederlandse Spraakkunst” (1e druk 1947): het minst interesseert hem de historische klankleer; rythme en interpunctie liggen hem nader. Bij de vormleer worden vooral de interjecties aan een boeiende bespreking onderworpen. „Woordbetekenis” wordt als een vaak vergeten hoofdstuk in de grammatica opgenomen. En verder treedt op de voorgrond de syntaxis, waarbij hij op de theorie van Ries steunt. — Juist die taalverschijnselen die zich aan alle wetten schijnen te onttrekken, hebben een bijzondere bekoring voor hem: zijn studie over „slang” (1940) wordt gevolgd door een over „scheldnamen, spotnamen en vleinamen” (1941) en over klanknabootsing (1942). Hij beziet dit alles van de psychologische en sociologische kant en wijst op de grillige groei die soms leidt tot voortwoekering; schilderachtigheid staat naast taalbederf. Talrijke tekstuitgaven werden door hem bezorgd; hier worde alleen vermeld zijn medewerking aan de grote Vondeluitgave, waarin hij voor de meeste delen de tekst vaststelde en toelichtte. In zijn emeritaat verschenen aanvankelijk elk jaar een of twee boeken: liquidatie, noemde hij het schertsend; het was immers de uitwerking van wat reeds vele jaren voorhanden was.

Ten opzichte van zijn leerlingen trachtte De Vooy te verwezenlijken, wat hem reeds als student voor de geest had gezwefd. Hij specialiseerde zich niet, maar gaf op elk terrein zorgvuldig voorbereide colleges; hij richtte met veel moeite (de overheid werkte nauwelijks mee) een studiezaal in, waar hij de studenten aan het werk zette. Allerlei practica werden ondernomen, maar hij drong zijn voorkeur niet aan zijn leerlingen op; hij liet ieder zoveel mogelijk vrij, om het onderwerp voor het proefschrift zelf te bepalen. Nooit was hem moeite te veel, ook voor wie van elders kwamen: men vrage het b.v. aan de tegenwoordige Gentse hoogleraar Baur, die in de eerste wereldoorlog als vluchteling over de grenzen kwam; aan alumni van andere universiteiten, die in de

tweede wereldoorlog door hem werden voortgeholpen. En uit zijn afscheidscollage in 1946 blijkt het gewicht, dat hij aan dit deel van zijn taak hechtte: „Wanneer ik in mijn boekenkast de rij van meer dan vijftig Utrechtse proefschriften op het gebied van Nederlandse taal- en letterkunde zie staan, dan vervult mij een gevoel van grote voldoening, des te groter naarmate mijn eigen aandeel in dit werk geringer is geweest.”

Het was ook met zijn leerlingen, dat hij gaarne ging naar de Vlaamse congressen, om ze al in hun studententijd bij te brengen, dat Vlaanderen een zeer bijzondere plaats in het hart van elke neerlandicus dient in te nemen. Als hij in 1946 de „Wisselwerking en samenwerking van Noord- en Zuid-Nederland, op taal- en letterkundig gebied” bespreekt en een terugblik werpt op de tijd sinds 1830, constateert hij met begrijpelijke tevredenheid, dat men in toenemende mate begrip voor wederzijdse eigen aard en samenwerking op voet van gelijkheid heeft gekregen. Gaarne werkte hij mee met Vlaamse geleerden; toen b.v. Baur zijn grote letterkundige geschiedenis organiseerde als een proeve van samenwerking tussen Noord en Zuid, behandelde hij daarin de letterkunde van Noord-Nederland in de 19de eeuw tot \pm 1885, de tijd waarin hij zo bijzonder goed thuis was. Gaarne ook vervulde hij spreekbeurten in zittingen van de Vlaamse Academie voor taal- en letterkunde, waarvan hij sinds 1919 buitenlands erelid was. Het was van een zitting van deze Academie, dat hij terugkeerde, toen hij slachtoffer werd van het moderne verkeer. Ook de banden met Zuid-Afrika haalde hij aan; Zuid-Afrikaners die Nederlands gingen studeren, werden meermalen zijn directe leerlingen. Zijn „Historische schets van de Nederlandse letterkunde”, sedert 1908 telkens herdrukt, omvat ook de Zuidafrikaanse literatuur. Voor de „Bibliotheek der Nederlandse letteren” verklaarde hij zich reeds vóór 1940 bereid om de leiding op zich te nemen bij de samenstelling van een bundel „Afrikaans verhalend proza”. Toen echter door de oorlog het contact met Zuid-Afrika werd verbroken, nam het echtpaar Bax op zijn verzoek die taak over, zodat hij in de uitgave van 1953 alleen als medewerker

wordt vermeld. Als ooit de drie eredoctoraten (Gent, Leuven, Johannesburg) verdiend waren, dan was dat hier het geval.

Binnen de grenzen van de Nederlandse taal- en letterkunde heeft De Vooys meer dan een halve eeuw een veelzijdige werkzaamheid ontplooid, zoals die slechts mogelijk was bij een systematische dag-indeling en een krachtig gestel, geschraagd door een sobere levenswijze: men ziet aan hem, wat schrandereid en scherpzinnigheid, gepaard met stage werklust, vermag. Hij was een gaaf, evenwichtig man die wist wat hij wilde en die recht op zijn doel afging. Liever dan één onderwerp ten einde toe te behandelen en aan alle zijden af te ronden, gaf hij werk, dat wel niet af was, maar veel nieuws gaf en tot nader onderzoek prikkelde. Zo b.v. zijn „Geschiedenis van de Nederlandse taal”, in eerste aanleg berustend op colleges en in de titel (1931) voorzien van de woorden „in hoofdtrekken geschetst”, welke toevoeging in de 5de definitieve uitgave (1952) ontbreekt; overal wijzen hier zorgvuldige aantekeningen op de leemten in onze kennis, op al wat nog nader onderzocht dient te worden. Vaak riep hij ook de medewerking van een vakgenoot in, en men gaf hem die gaarne: want nooit liet hij zich voorstaan op eigen kennis en inzicht: medewerken betekende samenwerken. Wie De Vooys alleen in zijn latere tijd heeft gekend, zal zich moeilijk een voorstelling kunnen vormen van de strijdvaardige, soms zelfs strijd-lustige figuur die hij vroeger was. Op oudere leeftijd, toen hij zijn denkbeelden vrijwel over de gehele linie had zien zegevieren, werd hij de wijze raadgever, die in vergaderingen op moeilijke ogenblikken het verzoenende woord sprak.

Toen hij in 1946 zijn afscheidscollege gaf, noemde hij dit met een hem typerende titel: „Herdenking en verantwoording”. Wanneer hij daarin getuigt dat hij een gelukkig leven heeft gehad, dan heeft dat niet alleen betrekking op zijn werkkring, maar ook op zijn huiselijk leven, dat slechts ééns door diep leed werd geschokt: het overlijden van een van zijn drie kinderen. Dat in zijn laatste jaren vrienden-tijdgenoten heengingen, ligt in de lijn van het leven; het smartelijkst trof hem, in het vorige jaar, de dood van zijn twee jaar jongere broer Isaïc, bij wiens verscheiden hij mij

schreef: „Het was niet alleen onze familieband die nu verbroken is, maar mijn gehele leven is hij mijn beste en hartelijkste vriend geweest.” Daartegenover staat, dat hij zijn gouden bruiloft heeft mogen vieren; dat hij zijn dochter met haar gezin uit verre landen heeft zien terugkeren; dat zijn zoon tot hoogleraar werd benoemd aan dezelfde universiteit, waaraan hij zolang zijn beste krachten had gegeven; dat hij zijn kleinkinderen om zich zag opgroeien. Toen ik in September 11. hem opzocht, nam hij mij mee naar de Scorel-tentoonstelling, en opnieuw had ik gelegenheid, zijn kunstzinnig oordeel te bewonderen. Ongeschokt scheen toen nog zijn werklust, maar toch voelde hij achteruitgang: „Ik behoor niet tot de mensen die 90 jaar worden; ik begin wankel op de benen te staan, word nu en dan duizelig, kan geen uur meer wandelen. Maar ik mag tevreden zijn; ik heb mijn portie ruimschoots gehad.” Was het dan toch een genadig ongeluk, dat hem een wellicht langdurige bedlegerigheid en daarmee gepaardgaande onmacht om te werken heeft bespaard?

Nieuwjaar 1956.

M. SCHÜNFELD

Noot: Mijn dank gaat uit naar ons medelid Van Haeringen die mij uit de nagelaten papieren het bovengenoemde reisverslag deed toekomen; verder naar allen die mij inlichtingen verschaften, in 't bijzonder Dr. P. J. Meertens.

Een nauwkeurige bibliografie tot 1940 vindt men in de Bundel opstellen van oud-leerlingen (1940); een overzicht van het taalkundig werk tot 1954 bij Van Haeringen, *Netherlandic Language Research* (1954).